

KARMA SİT ALANLARINDA KORUMA SORUNLARI¹⁻²

CONSERVATION ISSUES IN MIXED/COMPLEX SITES UNDER PROTECTION

Mazlum KALAK¹, Özlem SAĞIROĞLU DEMİRCİ²

¹⁻²Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara / Türkiye

ORCID: 0000-0003-0516-4218¹, 0000-0001-6708-3208²

Öz: Amaç: Türkiye koruma mevzuatlarının incelenerek, sit alanlarına yönelik planlama-uygulama, izleme-denetim, yetki-sorumluluk durumlarına yönelik eksiklikleri tespit etmek ve birden fazla sayıda sit alanının bir arada bulunduğu (karma sit) durumlarda yaşanan problemleri ele almak, çözüme yönelik öneriler sunmaktır.

Yöntem: Literatür çalışması yapılmış, ulusal mevzuatımızda sit alanlarına yönelik tanım, tespit, tescil ve müdahale yöntemleri incelenmiştir. Ulusal ve uluslararası korumanın gelişim süreci, sit kavramının gelişim süreci, karma sit alanlarının tanımlanması ve sorunlarının tespitine yönelik kavramsal araştırma yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmada ülkemizde karma sit alan tanımının yapılmadığı ve sit alanlarının taşıdıkları değerler bağlamında doğru ele alınmadığı tespit edilmiştir. Bu alanların taşıdığı özelliklere göre koruma kararlarının verilmesi gerekirken tüm sit alanlarına genel bir yaklaşım sergilenmiştir. Karma sit alanlarında koruma ve uygulama sürecinde görev alacak kurum ve kişilerin koordineli ve iş birliği içerisinde sağlıklı bilgi paylaşımının sağlandığı bir zeminin olmadığı saptanmış; bu yetki ve sorumluluklar karşılaştırmalı değerlendirilmiştir.

Sonuç: Karma sit alanlarının tanımlanması ve sınıflanmasının doğru şekilde yapıldığında daha nitelikli korumanın sağlanacağı ortaya konulmuştur. Bu alanlarda karşılaşılan sorunlar (yetki, yöntem yönetim, uygulama, denetim vb.) tespit edilerek karşılaştırmalı çözüm önerileri grafik anlatımla tartışılarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karma Sit, Çakışan Alan, Mimari Koruma, 2863 Sayılı Koruma Kanunu

Abstract: Aim: To examine the Turkish conservation legislation and to identify the deficiencies in planning-implementation, monitoring-supervision, authority-responsibility for protected areas; is to find solutions for the problems experienced in areas where more than one different site overlaps.

Method: The definition, determination, registration and intervention methods for protected areas in national legislation were examined. Conceptual research has been carried out on the development process of national and international protection and the concept of sites, the definition of mixed sites and the determination of their problems.

Results: Since there is no definition of mixed sites in our legislation, it has been determined that the sites are not evaluated correctly depending on the values they carry. It has been determined that the institutions and people involved in the conservation and implementation process in mixed sites do not work in coordination and there is no healthy information sharing in cooperation; These powers and responsibilities were evaluated comparatively.

Conclusion: It has been revealed that more qualified protection will be provided when the definition and classification of mixed sites are done correctly. The problems encountered in these areas (authority, method, management, implementation, audit, etc.) were determined and comparative solution proposals were presented by discussing them graphically.

Keywords: Mixed Site, Overlapping Sites, Architectural Conservation, Conservation Law No. 2863

¹ Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Mazlum KALAK, Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara / Türkiye, mazlumkalak@gazi.edu.tr, Geliş Tarihi / Received: 11.05.2022, Kabul Tarihi / Accepted: 19.08.2023, Makalenin Türü / Type of Article (Araştırma - Uygulama / Research -Application), Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None, Etik Kurul Raporu Yok / None, Ethics Committee Report Unavailable "Çalışma içeriği ve yapısı gereğince etik kurul ve kurum izni gerektirmemektedir"; "The study does not require ethics committee and institutional approval due to its content and structure"

² Çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmada herhangi bir intihale rastlanmamış olup dergi kapsamında istenen %20 alıntı oranına uygun olarak hazırlandığı bu yönlerden makalenin tüm sorumluluğu ile bilgilerin doğruluğu ilgili yazar(lar) tarafından kabul edilmiştir. İşbu makalenin her türlü telif ve sair diğer hakları açık erişim olmak üzere yazar(lar) tarafından dergiye devredilmiştir. "The study was prepared in accordance with research and publication ethics. No plagiarism was found in the study and it was prepared in accordance with the 20% citation rate required within the scope of the journal, and in these respects, the full responsibility of the article and the accuracy of the information has been accepted by the relevant author(s). All copyright and other rights of this article have been transferred to the journal by the author(s) as open access."

GİRİŞ

Her uygarlık kendinden önceki medeniyetlerin de etkisi ile kendi yaşam anlayışını barındıran mekânlarını ve yapılarını oluşturmuştur. Yapıların bir araya gelmesi ile oluşan kentsel doku toplumla ilgili sosyal, kültürel, dini ve ekonomik anlamda pek çok veriyi barındırdığı gibi, toplumun ulaştığı yapım tekniği- teknolojisi ile estetik anlayış ve gelişmişlik seviyesini de gösteren öğeleri içermektedir. Geçmişin hatıraları, bir bölgeye aidiyet hissini tetikleyen faktörler arasında önemli yeri tutar. Bir yerin sahiplenilmesi ve aidiyet hissedilmesi, o yerin tarihi ve kültürel mirasının korunmasıyla ilgilidir. Geçmişe duyulan saygı, bir toplumun kimliğini ve değerlerini yansıtan alanların ve yapıların korunmasını teşvik eder.

20. yüzyıldan önce kentlerin güzelliğini korumak, herkese eşit haklar sağlamak veya vatandaşların haklarını korumak amacı ile ortaya çıkan koruma olgusu, bilimsel koruma anlayışı ortaya çıkana kadar oldukça farklı seviye ve sebeplerle uygulanmış; ancak 20. Yüzyılda yapı ve kentleri bilimsel olarak korumaya dair önemli gelişimler sağlamıştır. Atina Tüzüğü (1931) ile anıt ölçeğinde yoğunlaşan koruma anlayışı daha sonra Venedik Tüzüğü (1964) ile yapı bağlamını oluşturan yakın çevre ile Çevre/doku ölçeğini kapsamaya başlamıştır. Tüzük, tarihi anıtların bir mimari eserden daha fazlası olduğunu, kentsel ve kırsal yerleşmeleri de kapsamaya gerektiğini beyan etmiştir.

Ülkemizde çeşitli padişah fermanları ve özel kararlarla başlayıp, 1869 yılından 1973 yılına kadar Asar-ı Atika Nizamnamesi ile yürütülen koruma çalışmaları, uluslararası gelişmelerin

de etkisiyle, 1973 yılında Eski Eserler Kanununun kabulü ile gelişme göstermiştir. Bu kanun ile geniş ölçekli alanların korunması kapsamında sit kavramı mevzuata gitmiştir. 1983 yılında Eski Eserler Kanunu kaldırılarak yerine 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası kabul edilmiştir. Yeni yasa ile sit kavramı geliştirilerek tanımı yapılmış, farklı sit statüleri belirlenerek alan ölçeğinde koruma sağlanması için önemli adımlar atılmıştır. Bu süreçte uluslararası koruma çalışmalarının ulusal çalışmalara katkısı önemli ölçüde gerçekleşmiş; Türkiye Cumhuriyeti, kültür varlıklarının korunması noktasında uluslararası anlaşmalarda önemli roller üstlenerek, uluslararası tüzükleri kanun kapsamında kabul etmiş ve yürürlüğe girmelerini sağlamıştır. Bu bağlamda çağdaşları ile paralel bir çerçeve çizilmesine rağmen son yıllarda diğer devletlerin sürdürdüğü koruma anlayışı ve uygulama bilinci; ülkemizde sağlanamamıştır.

Ülkemizde koruma alanındaki uygulamalar, uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından da tavsiye edilen ilkelere paralellik gösterse de, halen, doğal ve kültürel (karma) mirasın korunması ve yönetiminde bütüncül ve etkin olmayan parçacıl yaklaşımların yarattığı sorunlar devam etmektedir (Erbey, 2018). Yapılan uygulamalar, uluslararası standartlar ve koruma ilkeleriyle uyumlu olmasına rağmen, mevzuattaki ve uygulamadaki sıkıntılar sebebi ile çeşitli zorluklar yaşanmaktadır. Bunların başında, Birden fazla sit alanının çakışması ile meydana gelen karma sit alanlarının kapsamlı bir tanımının henüz kanun nezdinde yapılmaması gelmektedir. Tanımın olmaması, bu alanlara

yönelik planlama-uygulama, izleme-denetim, yetki-sorumluluk durumlarına yönelik sorunlar oluşmasına sebep olmakta; koruma alanlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması mümkün olmamaktadır. Farklı kurumlar ve paydaşlar arasında koordinasyon eksikliği ve iletişim sorunları, koruma çalışmalarının etkinliğini azaltabilmektedir.

AMAÇ

Bu makalede amaçlanan birden fazla sit veya koruma alanının kesiştiği durumlarda ortaya çıkan karar verme ve uygulama sorunlarını tespit etmek, ulusal mevzuatımızdaki eksiklikler ve kesin olmayan yargılara dikkat çekmektir. Bir diğer amaç; ülkemizde bulunan sit alanlarının çakışma durumunu ve bu alanların hangi denetim mekanizmasının sorumluluğunda oluşunu tespit etmektir. Bu çalışma ile literatürde daha önce yeterli çalışması yapılmamış, koruma statüleri belirlenmemiş olan karma sit alanlarına yönelik, gelecekte yapılacak çalışmalar için altlık oluşturulması amaçlanmaktadır.

KAPSAM VE YÖNTEM

Çalışma kapsamında literatür taraması yapılmış, ulusal mevzuatta yasa, ilke kararı, koruma kararı ve yönetmeliklerde sit alanı ve sit alanlarına yönelik tanım, tespit, tescil ve müdahale yöntemleri incelenmiştir. Ulusal ve uluslararası korumanın gelişim süreci, sit kavramı ile ilişkili olarak, özellikle karma sit alanlarının tanımlanması ve sorunlarının tespitine yönelik incelenerek değerlendirilmiştir. Kültür ve Turizm ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı resmi sayfalarından, günümüze kadar yapılmış olan

uygulamalardan ve verilmiş bulunan kararlardan da konuyla ilgili veriler toplanarak ülkemizdeki karma sit alanları ile ilgili mevcut durum ve yetki-yönetim ilişkileri verileri tespit edilmiş, sitlerin çakışma durumları grafik anlatımla sunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Çalışma kapsamında birden fazla sit alanının çakıştığı alanlar ele alınmıştır. Ancak öncesinde herhangi bir kişi veya kurum tarafından çakışan alanlara yönelik özel veya resmi bir çalışma yapılmamış olduğundan eksik veriler mevcuttur. Veri eksikliği literatür araştırmaları ile olabildiğince karşılanmaya çalışılmış ancak literatüre kazandırılmamış veriler bu çalışma kapsamında da eksik kalmıştır.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ülkemizde sit alanları ile ilgili tanımlar 2863 sayılı kanunda yapılmış fakat kanunda karma sit alanlarına yönelik herhangi bir tanımlamaya yer verilmemiştir. Farklı sit türlerinin bir araya gelişi “Doğal sit alanları ve taşınmaz tabiat varlıklarının bulunduğu alanların arkeolojik, kentsel, kentsel-arkeolojik, tarihi sit alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile bunların koruma alanları ve etkileşim-geçiş sahasının bulunduğu alanlar ile çakıştığı yerler” protokolünde çakışan alan, 5226 (2004) sayılı yasayla ören yeri tanımı ile karma sit alanları anlatılmaya çalışılmaktadır. Ancak kanunda karma site yönelik net bir tanım mevcut değildir. Kanunun uygulama yönetmeliklerinde ve uygulamada eksiklikler olup, tanımlanması, eklenmesi, bilgi dağınıklığının giderilmesi gereken noktalar

bulunmaktadır. Ayrıca sit alanlarındaki kesişimlerde alanın taşıdığı sit özellik ve statülerine göre nasıl bir uygulama yapılacağı da belirsizliğini korumaktadır. Farklı sit türlerinin birlikteliği durumunda bu sit alanlarının taşıdığı değerlere göre koruma öncelikleri, koruma sorunları, müdahale yöntemlerine dair ilkeler belirsizdir. Bununla birlikte tabiat varlıklarına yönelik her türlü karar yetkisi Çevre ve Şehircilik Bakanlığında, diğer kültür varlıklarının karar yetkisinin Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olması; bu alanların birlikteliği durumunda yetki-yönetim problemlerine de yol açmaktadır.

ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ

Ülkemizde yürürlükte olan koruma mevzuatına göre bir alanın koruma sürecinde alan ile ilgili planlama, uygulama ve denetim için alan başkanı atanmaktadır. Başkan, kanun ve mevzuatta kendisine verilen yetkileri kullanmakta, ancak kesinlik taşımayan durumlarda kişisel deneyim ve görüşler ile hareket ederek, alana yönelik kararlar alabilmektedir. Ancak koruma yöntem ve kararında kişisel fikirlerin sürece dahiliyeti, taraflı veya kısıtlı bakış açısı ile sehven korunacak alan üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Alan yönetim faaliyetlerinin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi oluşturulacak alan yönetimi planlaması (yönetim planı, koruma alanlarında uygulanan projelerin etaplarını ve bütçesini gösteren her beş yılda bir kontrol edilen planlamadır) ile mümkün olacaktır. Yönetim alanının koruma ve kullanma koşullarının belirlenmesi, sürdürülebilir çözümler geliştirilmesi, alanın nitelik ve

ihtiyaçlarının doğru şekilde belirlenerek buna göre yönetim planları hazırlanmalıdır. Aksi takdirde doğru analizi yapılmamış bir alanın doğru yönetilmesi mümkün olmayacaktır.

Karma sit alanlarında bulunan bütün değerlerin bir arada korunmasının mümkün olmadığı durumlarda koruma önceliğinin neye göre yapılacağı; hangi sit alanının hangi değerlerinin öncelikli olarak korunacağı muğlak olması ve kararın yine kişiye dayanması, çalışmanın bir diğer alt problemini oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Karma sit alanlarının taşıdıkları değerler ile ele alınarak, sit alanını oluşturan sit türlerinin özelliklerine göre sınıflandırılarak değerlendirilerek korunması daha kapsamlı, doğru ve bilimsel bir koruma sağlar.

Karma sit alanlarında yaşanan sorunlar için korunacak yere özgü çözümler geliştirmek ve uygulanabilirliğini sağlamak korumanın kapsamını geliştirecektir.

Karma sitlerde koruma ve uygulama sürecinde görev alacak kurum ve kişilerin koordineli ve iş birliği içerisinde olması ve sağlıklı bilgi paylaşımının yapılması karar alma sürecini olumlu etkileyecektir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışma kapsamında uluslararası koruma sürecini değerlendirmek için; Carta Del Restauro (Atina Tüzüğü, 1931), ICOMOS. (2013), Amsterdam Bildirgesi (1975). Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, Venedik Tüzüğü (1964) incelenmiştir. Türkiyedeki koruma süreci için ; Kültür ve

Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983), 2863 Sayılı KTVKK'nın Uluslararası Yasal düzenlemeler Bağlamında Değerlendirilmesi, Kamacı, E. (2014) makalesinden ve Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması Madran, E., & Özgönül, N. (2005) kitabından faydalanılmıştır. Türkiye'deki hukuki süreci anlamak için; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku Çolak, N. İ. (2015), Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açısından Korunması Dülger, M. V. (2014), yayınından faydalanılmıştır.

BULGULAR

Sit Kavramının Gelişimi, Sit ve Sit Statüleri

Koruma düşüncesi ve uygulamaları 19. yüzyıla kadar kentlerin var olan güzelliğinin kaybolmaması, kent yöneticileri bilgisi dâhilinde değişikliklerin yapılması, yapının ayakta kalması ve yapıya yapılan eklerle yapının işlerliğini devam ettirmek amacıyla yapılan onarımlar düzeyinde gerçekleşmiştir. Kültürel miras ve koruma kavramlarının öne çıkmasıyla koruma düşüncesinin bilimsel bir altyapıda tartışılmaya başlanması ise 19. Yüzyılda E.E. Viollet-le-Duc ile başlayan ve Atina Konferansı (1931) ile bilimsel restorasyon ilkelerinin alt yapısının oluşturulduğu bir süreçte gerçekleşmiştir. Bu konferansta bir araya gelen mimar ve mühendisler; konferans sonuçlarını "Carta del Restauro (1931)" olarak yayınlamış; bu yayın koruma alanında bilimsel nitelik taşıyan ve genel olarak anıt ölçeğinde korumanın tekniği ve yöntemiyle ilgili temel ilkeleri belirleyen ilk yasal kapsamlı belge olmuştur. Belgede anıtların tüm insanlığın tarihini belgelediği, bu nedenle anıtlara karşı

saygılı olunması, anıtları sağlamlaştırmanın ve onarılmasının restore etmekten daha iyi olduğu, eğer bir ek yapılacaksa bunun somut veriye dayandırılması gerekliliği, farklı dönemlerde yapılmış nitelikli eklerin de korunmasının önemi ve restorasyon sırasında yapılan işlemlerin, çizim ve fotoğraflarla belgelenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Anıt ölçeğinde korumadan alan ölçeğine korumaya geçilmesi 1964 yılında yayınlanan ve ülkemizde de 1967 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) tarafından kabul edilen Venedik Tüzüğü ile gerçekleşmiştir (Ahunbay, 2017; Vural & Sağiroğlu, 2021). Bu tüzük özellikle tarihi anıt kavramını "yalnız büyük sanat eserlerini değil, zamanın geçmesi ile birlikte kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri" içerecek ve "belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal yerleşme" boyutuna ulaştıracak şekilde genişletmesi ile önem taşımaktadır (Venedik Tüzüğü, 1964). Venedik Tüzüğü, Türkiye Cumhuriyeti tarafından Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun (GEEAYK) 24 Eylül 1967 tarihinde, 3674 sayılı kararı ile kabul edilerek hukuki geçerlilik kazanmıştır (Erder, 1975; Turgut, 2019). 1965 yılında UNESCO tarafından tarihi alanların korumasının pekişmesi için uluslararası kapsamda "Uluslararası Anıtlar ve Sit Alanları Konseyi (ICOMOS)" kurulmuştur. 1970'li yıllarda kültür varlıklarının tüm insanlığın ortak değeri olduğu kabul görmüş, 1972 yılında UNESCO desteği ile "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme" hazırlanmıştır. Türkiye 14.04.1982 tarih ve

2658 sayılı Kanunla sözleşmeye taraf olmuş; sözleşmede ortak miras ve doğal miras alanlarının korunması ele alınmıştır. 1975 yılında yayımlanan Amsterdam Bildirgesi 'bütünleşik koruma' yaklaşımı ile "sadece önemli niteliklere sahip tekil ölçekte yapılar ile çevrelerinin değil, kültürel ve tarihsel boyutuyla tüm kentsel ve kırsal alanlarını" içerecek doku bazında korumanın gerekliliğinin tespitinin yapıldığı; korumanın yasal, finansal, yönetsel, sosyal boyutlarıyla ele alınmasının gerekliliğinin vurgulandığı ilk uluslararası metin olması ile önem kazanmıştır (Amsterdam Bildirgesi, 1975). 1982 yılında Cenevre'de Akdeniz'de artan insan faaliyetleri sonucu doğal ve kültürel alanların zarar görmesini engellemek amacıyla, Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol hazırlanmıştır. Türkiye bu protokole 7/10/1988 Bakanlar Kurulu Kararı ile taraf olmuştur. 1985 yılında Avrupa Konseyi tarafından, Avrupa'nın ortak mirası olan ideal ve prensipleri korumak amacıyla üyeleri arasında Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye 18.05.1989 Bakanlar Kurulu kararı ile sözleşmeyi onamıştır. 1997 yılında taraf olunan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi peyzaj varlıklarının kültürel varlık olduğu ve korunması gerekliliğini ön plana çıkaran önemli bir düzenleme olmuştur.

Günümüze geldikçe koruma konusunda hassasiyet artmış, 2000 yılında Avrupa Peyzaj

Sözleşmesi¹ ile yerel kültürün temsilcisi kabul edilen peyzaj alanlarının kültürel miras olduğu; korunmasının, yönetiminin ve planlanmasının gerekliliği kabul görmüştür. 2005 yılında Avrupa Konseyi, 'Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi'² ile kültürel mirasın ve kültürel alanların çevresel boyutunu ele alan Kültürel Çevre kavramının tanımına dikkat çekmiş, aynı zamanda sürece uzman katılımının yanı sıra halk katılımının da önemini vurgulamıştır. 2011 yılında "Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri"³ yayımlanmış; bu metin ile korumanın, kent ölçeğinden daha geniş bölgesel ölçekten başlamak üzere ele alınması gerektiği vurgulanmış; yaşam kalitesi, süreklilik, kimlik, yerin ruhu gibi değerler ile geleneksel arazi kullanımı, bütünleşme, kamusal alanın toplum ilişkilerindeki rolü gibi önemli kavramlar ele alınmıştır (Tablo 1).

Ülkemizde ise korumaya yönelik ilk resmi adım 1869 Asar-ı Atika Nizamnamesi ile atılmış, nizamname ile koruma faaliyetlerinin devlet iznine bağlı olma zorunluluğu getirilmiştir. 1. Nizamname, 1974 ve 1906 yıllarında genişletilerek 2. ve 3. Nizamnameler olarak yenilenmiştir. 1920 yılında TBMM onayı ile bu yasa 1973 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK); eserlerin korunmasına yönelik bakım ve onarım ilkelerini belirlemek ve yapılacak uygulamaları denetlemek amacıyla

¹<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4881.html> (Avrupa Peyzaj Sözleşmesi)

²<https://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/pdfViewer/index.xhtml?uId=86077&ioM=Paper&preview=true&isViewer=true#pagemode=bookmarks>

³http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf

kurulmuştur. 1954 yılında kabul edilen 6235 sayılı yasa ile Türk Mühendis ve Mimar Odalarının kuruluşu gerçekleşmiştir. Bu önemli adım, mühendis ve mimarların mesleki örgütlenmesini sağlamış ve sivil toplum kuruluşları arasında etkili bir rol oynayacak kurumsal bir yapı oluşturmuştur (Kejanlı vd., 2007). 1973 yılına kadar yapılar tekil ölçekte ele alınmış ve alan ölçeğinde koruma bilinci gelişmemiştir. Uluslararası adımların da etkisi ile 1973 yılına gelindiğinde 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu kabul edilerek, çağdaş koruma anlayışı benimsenmiştir. Bu yasa içeriğinde sit alanı, koruma alanı ve tescil gibi önemli kavramların tanımı mevcuttur (Madran vd., 2005; Eres vd., 2016; Özaslan, 2010). 25.04.1973 tarihli ve 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu", ülkemizde tarihi eserlerin korunması adına önemli bir adım olmuştur. Bu kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin yanı sıra anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit ve tabii sit gibi kavramlar ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış ve korunması gereken kültürel miras alanları belirlenmiştir. Bu kanunun yürürlüğe girmesi, ülkemizdeki kültürel mirasa sahip çıkma ve koruma bilincinin geliştirilmesinde önemli bir adım olmuş, ancak bazı yönlerden eksik kalmıştır (Kejanlı vd., 2007). 1983 yılında halen günümüzde de geçerliliği olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK) yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile sit kavramı genişletilmiş arkeolojik, kentsel ve kırsal

kültürel varlıklarının korunması gerekliliği vurgulanmıştır. Kamacı (2014), 2863 sayılı yasa ile uluslararası bildirge ve tüzüklerde çizilen koruma bakış açısının ülkemizde işlerlik kazanması amacını taşıdığını, korumanın kapsam, yönetim ve uygulama esaslarına ilişkin birçok alanda ilkleri gerçekleştirdiğini ifade etmektedir (Kamacı, 2014). Bu kanun ile sit alanı, çevre ölçeğinde koruma, korumanın kalkınma ve turizm alanlarıyla bağlantısı, bütünleşik koruma, alan yönetimi, yönetim planı gibi önemli birçok kavram da mevzuata girmiştir. Bu yasaya 1987, 2004, ve 2011 yılında yeni düzenlemeler eklenmiş ve günümüzde kullanılan şeklini almıştır. 2004 yılında 5226 sayılı yasa ile yapılan düzenleme de 'Ören Yeri, Çevre Düzenleme Projesi, Yönetim Alanı, Yönetim Planı, Alan Yönetimi, Finansman, Yerel yönetimler, Katılımcı Alan Yönetimi Modeli' terimleri eklenmiştir. Bu terimler KTVKK'nun çağdaş uluslararası koruma politikalarına yaklaştığını göstermektedir (Tablo 1).

Uluslararası platformda koruma çalışmaları gelişim gösterirken Türkiye de bu çalışmalara taraf olarak, kabul görmüş önemli çalışmaları yasa ile iç tüzüğüne taşımıştır. Uluslararası platformlarda geliştirilen sözleşmelerin birçoğu ilgili ülke koşullarına göre gerçekleşmekte, uygulanabilirliği ise ülkelerin kendi yasal düzenlemeleri ile sağlanmaktadır.

Tablo 1. Korumaya Yönelik Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler

Yıl	ULUSLARARASI BELİRLEYİCİLER	İçerik
1931	Carta Del Restauro (Atina Tüzüğü)	Anıt ve yakın çevresi koruma
1964	Venedik Tüzüğü • Türkiye Venedik Tüzüğü'ne 24 Eylül 1967 tarihinde, 3674 sayılı karar ile taraf olmuştur	Çevre Ölçeğinde koruma (Kentsel ve kırsal yerleşmeler)
1972	Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme (UNESCO) • Türkiye 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla sözleşmeye taraf olmuştur.	Ortak miras kavramı Doğal miras kavramı Alan Yönetimi Kavramı
1975	Amsterdam Bildirgesi	Bütünleşik koruma Korumanın sosyal boyutu Uluslararası örgütlenme Yerel yönetimin rolü
1982	Akdeniz'de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol • Türkiye bu protokole 7/10/1988 ve 88/13151 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile taraf olmuştur.	Artan insan faaliyetleri sonucu doğal ve kültürel alanların zarar görmesini engellemek
1985	Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi • Türkiye 18.05.1989 ve 3534 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile sözleşmeyi onamıştır.	Avrupa'nın ortak mirası olan ideal ve prensipleri korumak
1990	ICOMOS Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü	Denetleme, planlama Bütünleşik Koruma
1993	Anıtların, Külliyelerin ve Sitlerin Korunması İle İlgili Eğitim Ve Öğretim İçin Kılavuz (ICOMOS)	İş birliği İletişim Koruma için eğitim
1996	Anıtların, Külliyelerin ve Sitlerin Belgelenmesi İçin İlkeler (ICOMOS)	Sitlere özgü koruma ilkeleri
2000	Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	Kültüre Peyzaj Sürdürülebilirlik
2003	Paris Sözleşmesi	Somut olmayan Kültür Varlığı kavramı Sürdürülebilirlik
2005	Avrupa Konseyi Toplum için Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi	Kültürel, sosyal çevre Halk Katılımı
2011	Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri (ICOMOS)	Yönetim Planı Alanın ruhu Yaşam kalitesi
Türkiye' de Korumanın Gelişim Süreci		
Yıl	ULUSAL BELİRLEYİCİLER	İçerik
1869-1973	Asar-ı Atika Nizamnamesi	İlk yasal mevzuat Kazılar devlet iznine bağlandı Eski eser kavramı
1920	Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak Türk Eski Eserler Müdürlüğü kurulmuştur.	Kültür varlıklarından sorumlu kurumlaşma başlangıcı.

1951	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuştur.	Koruma alanında ilke kararları geliştiren bu kurul doğrudan koruma alanında çalışan ilk resmi akademik kuruldur.
1973	Eski Eserler Kanunu	Sit kavramı Koruma alanı Tescil
1983	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu	Kültür varlığı kavramı Bütünleşik Koruma Kavramı Koruma amaçlı imar planı
1987	3386 KTVKK 'na ek kanun (2863 İle Değişik 3386 Sayılı Kanun)	Yerel yönetimlerin önemi
2004	5226 KTVKK 'na ek kanun (2863 İle Değişik 3386 Sayılı Kanun)	Ören Yeri, Çevre Düzenleme Projesi, Alan Yönetimi, Yönetim Alanı, Yönetim Planı, Finansman, Yerel yönetimler
2011	648 sayılı KHK	Doğa varlıkları, Taşınabilir tabiat varlıkları, Halkın katılımı

TÜRKİYEDE SİT STATÜLERİ VE KORUMA YAKLAŞIMLARI

Taşınmaz kültür varlıklarının korunması, tekil ölçekte koruma yaklaşımları ve alan ölçeğinde geniş ölçekli yaklaşımlar olmak üzere iki farklı yaklaşım ile mümkün olmaktadır. Alan ölçeğinde koruma ile ilgili mevzuatta, farklı niteliklerdeki sit alanları ve ören yerlerine yönelik farklı maddeler mevcuttur (Çolak, 2015). Kültür ve tabiat varlıklarının aynı alanda bulunmalarıyla taşıdıkları değer tek tek korunmalarından daha çok anlam kazanacaksa; kültür varlıklarının oluşturduğu doku halen daha korunabilmiş durumda ise sit alanı ilan edilerek alanın bütüncül korunması sağlanmaktadır. Bütüncül korumanın sınırlarının tespit edilmesinde alanda var olan varlıkların nitelik ve nicelik açısından tespiti yapılmakta; bu varlıkların özelliklerine göre sit alanının türü tayin edilmektedir.

Sit kavramı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda; *“tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar.”* (KTVKK, 1983) olarak tanımlanmıştır. Sit alanlarının kendi içerisinde taşımış olduğu değerler ve önceliklere bağlı olarak farklı sit statüleri mevcut olup bunlar arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik ve doğal sit alanı olmak üzere belirlidir (Tablo 2). Bu sit alanlarının tanımları ile koruma ve kullanma koşulları kanun, yönetmelik ve ilke kararlarında belirlenmiştir. Ancak ülkemizde bulunan sit alanları arasında, Karma Sit Alanı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2022 yılı sonu itibariyle 121 sit alanı belirlense

4 de mevzuatta karma sit alanlarına yönelik bir tanımlama mevcut olmayıp (Tablo 2); İlke kararları ve mevzuatlarda yapılan incelemelerde karma sit alanının kelime olarak geçtiği bir bölüm de tespit edilememiştir. Karma sit alanına yönelik yegâne tanımlama ise, 2863 sayılı yasaya 2004 yılında eklenen Ören Yeri tanımında Karma özellik gösteren alanlara yönelik olarak mevcuttur. Bu tanım “Tarih öncesinden

günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup,, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır” (KTVKK, 1983), (Ek:14/7/2004 – 5226/1 md.) şeklinde yapılmıştır.

Tablo 2. Türkiye’ de Bulunan Sit Türleri, Tanımları ve Sayıları

TÜRKİYE GENELİNDE SİT ALANLARI		
SİT TÜRÜ TANIMI	YASAL MEVZUATTA NEREDE TANIMLANMIŞ OLDUĞU	SAYISI
ARKEOLOJİK SİT ALANI		
“insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlar” (658 sayılı ilke kararı, 1999)	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun, arkeolojik sit alanlarının korunması ilkelerini ve kullanma ilkelerini belirlediği 658 Sayılı İlke Kararında mevcuttur (658 sayılı ilke kararı, 1999).	22.898
KENTSEL SİT ALANI		
“Mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlar” (Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelik, 2012)	Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelikte mevcuttur (Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelik, 2012).	355
TARİHİ SİT ALANI		
“İnsanlık tarihi, milli tarihimiz veya askeri harp tarihi açısından çok önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerler” (Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelik, 2012).	2368 sayılı yasada ve Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelikte mevcuttur (Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelik, 2012).	223
KENTSEL ARKEOLOJİK SİT ALANI		
“2863 sayılı kanun kapsamına giren Arkeolojik sitlerle birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden alanları” (Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelik, 2012).	Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelikte mevcuttur (Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının ve sitlerin tespit ve tescili hakkında yönetmelik, 2012).	35
KARMA SİT ALANLARI		
Birden fazla sit türünün mekânsal birlikteliğini tanımlamaktadır.	Mevzuatımızda tanımı yoktur.	121
DOĞAL SİT ALANI		
		2.676

⁴ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-104411/turkiye-genelinde-karma-sit-alanlari-istatistigi.html>

<i>“jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer altında, yer üstünde ya da su altında bulunan korunması gerekli alanlardır” (728 sayılı ilke kararı, 2007)</i>	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 728 Sayılı İlke Kararında mevcuttur. (728 sayılı ilke kararı, 2007).	
TOPLAM		26.308

Mevzuatta açık bir şekilde tanımlanmayan Karma Sit alanı kavramına literatürde konunun uzmanları tarafından zaman zaman değinilmektedir. Örneğin Ahunbay (2017), karma alanları, karmaşık sit olarak kullanmakta ve “en az iki sit özelliğine sahip alanlar” olarak tanımlamaktadır. Madran ve Özgönül (2005) benzer şekilde birden fazla

sit türünü bir arada bulunduran alanları karmaşık sit olarak tanımlamakta, ülkemizde özellikle doğal, arkeolojik ve kentsel değerlerin bir aradaki varlıklarına dikkat çekmektedir. Karma Sit Alanları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından gösterdikleri farklı özellikler kapsamında sınıflandırılarak sayıları tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye Geneline Karma Sit Alanlarının Özelliklerine Göre Sayıları⁵

TÜRKİYE GENELİNDE KARMA SİT ALANLARI	
KARMA SİT ALANLARI	SAYISI
Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı	63
Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı	18
Arkeolojik, Tarihi ve Kentsel Sit Alanı	7
Tarihi ve Kentsel Sit Alanı	33
TOPLAM	121

Tablodan da görülebileceği üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın internet sitesinde mevcut olan “illere göre sit alanları istatistiği”nde Karma Sit alanları Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı.; Arkeolojik ve Tarihi Sit Alanı.; Arkeolojik, Tarihi ve Kentsel Sit Alanı .ile Tarihi ve Kentsel Sit Alanı olmak üzere 4 ayrı kategori kapsamında incelenmiş olup, sadece kültürel kapsamı içermektedir. Doğal sit alanları ile birlikte olma durumu el alınmamış olup, bu alanlar

değerlendirilmemiş; sayıca adedi tespit edilmemiştir.

Mevzuatta doğal sit alanları ile kültürel sit alanlarının mekânsal birlikteliği ‘*çakışan alan*’ olarak “...Doğal sit ve taşınmaz tabiat varlıklarının kültürel sit (kentsel, arkeolojik, tarihi, kentse-arkeolojik) alanları ve tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bir arada bulunduğu, çakıştığı yerler...” olarak tanımlanmaktadır (Protokol, 2012). Farklı kurumların sorumluluğunda olan doğal ve kültürel sit alanlarının bir arada bulunduğu

⁵ <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44973/turkiye-geneli-sit-alanlari-istatistikleri.html>

durumlar kapsamında ortaya çıkabilecek sorunların bertaraf edilebilmesi amacı ile Doğal Sit alanlarından sorumlu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Kültürel sit alanlarından sorumlu Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında “Doğal Sit Alanları ve Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Alanların Arkeolojik, Kentsel, Kentsel-Arkeolojik, Tarihi Sit Alanları ve Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları İle Bunların Koruma Alanları Ve Etkileşim-Geçiş Sahasının Bulunduğu Alanlar İle Çakıştığı Yerlerde Uygulanacak Esaslara İlişkin Protokol” adı altında bir anlaşma yapılmıştır. Protokol Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ve Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonlarınca çakışma alanlarında tespit, geçiş dönemi koruma kuralları, Koruma amaçlı İmar Planı (KAİP), Çevre Düzenleme Projeleri (ÇED) ve uygulamaya yönelik durumların incelenmesini ve değerlendirilmesini düzenleyen bilgileri içermektedir. Protokole göre çakışan alanlar ile ilgili yapılan başvurularda öncelikle kültürel değerlendirmeler yapılmak üzere ilgili Koruma Bölge Kurulunca inceleme; daha sonra buradan çıkan kararlar ile birlikte doğal değerler açısından inceleme yapılarak değerlendirilmekte, değerlendirmeler ardından nihai karar Koruma Bölge Komisyonunca alınmaktadır.

Ülkemizde Kültürel ve Doğal Sit alanlarının mekânsal birlikteliği durumu karma sit olarak henüz tanımlanmamış durumda olmasına rağmen, UNESCO Dünya Miras Listesi’ne giren alanları doğal, kültürel ve karma olmak üzere 3 kategoride değerlendirmekte, karma

alanlar, hem kültürel hem de doğal bileşenleri içermektedir. 1972 yılında evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal mirasın korunması ve tanıtılmasını sağlamak, insanlığın ortak mirası anlayışına vurgu yapmak amacıyla “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” yayınlanmıştır; 1983’te 2658 sayılı Kanunla bu sözleşme ülkemizde de kabul edilmiştir. 2021 yılı sonu ile kalıcı listede Türkiye’den 19 alan yer almakta olup, bu alanlardan **Göreme Ulusal Parkı-Kapadokya (1985) ve Hierapolis-Pamukkale (1988)** hem kültürel, hem doğal özellikler barındıran karma miras alanları olarak kalıcı listede; **Güllük Dağı-Termessos Milli Parkı (Antalya) 2000., Kekova (Antalya) 2000., Harşena Dağı ve Pontus Kralları Kaya Mezarları (Amasya) 2015., Kemaliye Tarihi Kenti (Erzincan) 2021** karma miras olarak geçici listede yer almaktadır⁶.

Ülkemizde alan ölçeğinde koruma, alanın sit olarak ilan edilmesi veya korunan alanlar statüsüne alınmasıyla gerçekleşmekte, bu alanların taşımış oldukları özelliklere göre sınıflandırılması sağlanmaktadır. Ülkemizde koruma çalışmaları 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile gerçekleşse de özellikle sit alanlarının koruma kullanma koşulları, KTKYK tarafından alınan ilke kararları ile belirlenmekte (Tablo 4); bu alanların yetki-sorumluluk ve denetim-izleme işlemleri ise farklı kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Şekil 2). Sit veya koruma alanı olarak ilan edilen alanlardaki koruma, sit alanı olmaları halinde koruma

⁶<https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi>

amaçlı imar planı (KAİP) koruma altında olmaları halinde ise ‘yönetim alanı’, ‘yönetim planı’ ile mümkün olmaktadır (Şekil 2).

Tablo 4. İlke Kararları

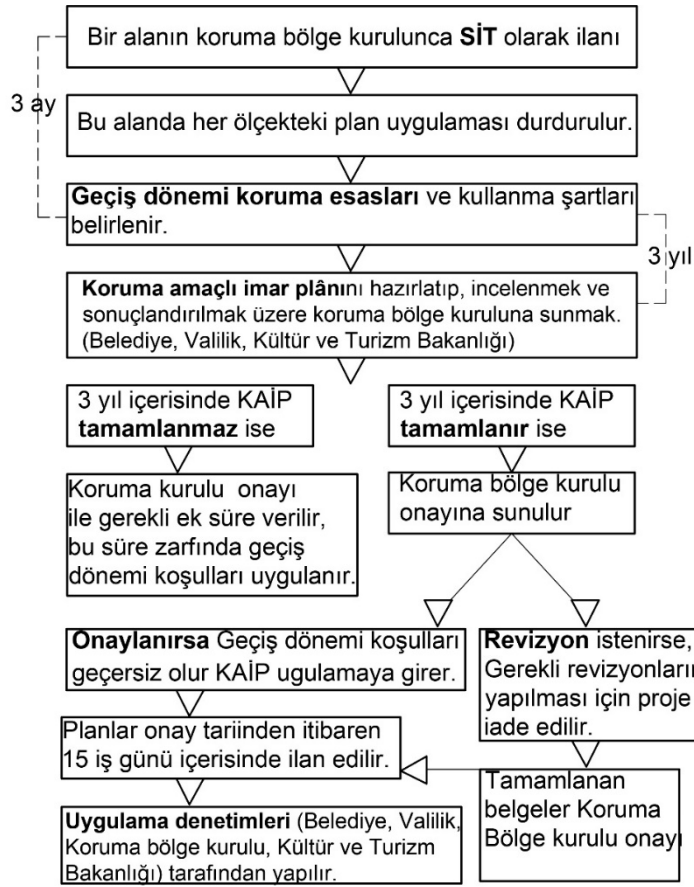
Korunacak Alan	Tarih	İlgili Mevzuat
Tarihi Sit Alanı	16.01.2014	(271 nolu İlke Kararı) Tarihi Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları
Arkeolojik Sit Alanı	5.11.1999	(658 nolu İlke Kararı) Arkeolojik Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları
Kentsel Sit Alanı	25/01/2017	(681 nolu İlke Kararı) Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	15.04.2005	(702 nolu İlke Kararı) Kentsel Arkeolojik Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları
Doğal Sit Alanı	19/6/2007	Doğal (Tabii) Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları ile İlgili İlke Kararı
Sit Alanı Dışı	5.11.1999	(664 nolu İlke Kararı) Sit Alanları Dışındaki Üzerinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Bulunan Parsellerin Koruma Alanı

Koruma Amaçlı İmar Planı (KAİP) 2863 Sayılı Koruma Kanunu uyarınca, Koruma Bölge Müdürlükleri tarafından korunması değerlendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması için önemli görülmüş bir yerin sit alanı olarak ilan edilmesi daha sonra ilan edilen alanın korunması için koruma amaçlı imar planı hazırlanması zorunlu hale getirilmiştir. Koruma amaçlı imar planları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sit alanlarının doğal, arkeolojik, tarihi ve mimari değerlerinin çağdaş yaşam koşullarına entegre olacak şekilde korunabilmesi amacıyla yapılmaktadır. 2863 sayılı yasanın 7. Maddesinde KAİP:

“...yasa gereği belirlenmiş sit alanlarında tampon bölgeler de dikkate alınarak bu alanların korunması ve sürdürülmesini hedeflemektedir. Bu hedefe yönelik olarak yapılan çalışmalar; mimari, arkeolojik ve tarihi verilerle birlikte, sit alanının doğal,

kültürel, sosyal ve ekonomik özellikleriyle, mülkiyet verilerini içeren araştırmalardır. KAİP; sit alanındaki koruma esasları çerçevesinde, kullanım koşullarının, yapılaşma sınırlarının ve yoğunluklarının, yenileme alanlarının, uygulama aşamalarının, açık alanların, taşıt ve yaya sirkülasyonunun, altyapı donatılarının tasarım esaslarının halihazır haritalar üzerine işlenmesidir. KAİP; finansal koşullar doğrultusunda bölgede yaşayanların refah seviyelerini artırıcı ve katılımcı stratejiler gözetilen amaçlar, araçlar, kararlar, stratejiler, plan notları, açıklama raporlarıyla kapsamlı ve ölçekli planlardır” (KTVKK, 1983)

şeklinde tanımlanmıştır. Bu planların yapım, onay, denetim ilke ve esasları ise “KAİP ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, gösterimi, uygulanması, denetimi, muhteliflerine ilişkin ilke ve esaslara ait yönetmelik” ile detaylandırılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. KAİP Hazırlama Süreci

Milli parklar, tabiat anıtları ve parkları, özel çevre koruma alanları, sulak alanlar ve doğal sit alanlarında yapılacak planların gösterimi, onaylanması, esasları, uygulaması denetimi ve müelliflerin nitelik, yetki ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla “Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik” yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin 3. maddesinde koruma kararı alınmış alanlarda yapılacak planlar;

“... milli parklar, tabiat parkları ve anıtları, doğal koruma alanlarını, sulak alanları ve özel çevre koruma bölgelerini kapsar. Ayrıca özel koruma statüsü atanmış bölgeleri de içerir. Koruma planı; bilimsel çalışmalar

doğrultusuna tespit edilen korunması gerekli alanlarda, tampon bölge de dahil olmak üzere doğal ve çevresel değerlerin sürdürülebilirliğini hedefler. Bu planlar alanın gerektirdiği ölçeklerde halihazır haritalarla hazırlanır. İçeriğinde; amaçlar, araçlar, kararlar, stratejiler, plan notlarıyla açıklama raporları yer alır” şeklinde tanımlanmıştır. Milli Park alanlarının koruma ve kullanım amaçlarını belirlemek amacıyla ise Uzun Devreli Gelişme Planı tanımlanmıştır.

“... Milli park olarak ilan edilen bölgelerin taşıdıkları nitelik ve özellikleri göz önünde bulundurarak koruma ve kullanma

hedeflerini gerçekleştirmek üzere, geliştirme, kuruluş ve bu alanların işletilmesini ele alan ve 3194 sayılı İmar Kanunu kapsamı içinde olmayan gelişme planlarını ifade eder”.

Korunan alanların daha etkili yönetilmesi ve yönetim alanı belirlenmiş bölgelerin planlanması için beş yılda bir yenilenen yönetim planı zorunlu hale gelmiş olup yönetmelikte;

“korunan veya korunması düşünülen bir alanın coğrafi sınırlarını, sosyal, ekonomik, fiziki yapısını ve bünyesinde yer alan biyolojik çeşitliliği tanımlayan bir plandır. Plan, korunan veya korunması düşünülen alanı etkileyen baskıları, tehditleri ve diğer olumsuz durumları açıklayan, planın vizyon ve hedefleri ile bu amaçlara ulaşmak için yapılacak eylemleri belirleyen, planın hazırlanırken paydaş katılımının koşullarını tanımlayan, alanın kullanımına yönelik yerleri belirleyen, korunan alanın yönetimini sağlayan belge” olarak tanımlanmıştır (bkz. 3. Madde 5 fıkrası), (Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik, 2012).

Sit alanı veya koruma alanlarının korunmasına yönelik eylemler, kanun ve yönetmelikler ile düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu alanlarda farklı özellikler barındıran kültür ve tabiat varlıklarının birlikteliği durumunda sorumluluklar artmaktadır. Ülkemizde çok sayıda sit ve korunması gerekli alan bulunmakta olduğu ve bu alanlar birden fazla niteliği bir arada bulundurduğundan için koruma çalışmaları yetki-yöntem, görev-sorumluluk, denetim-izleme faaliyetleri de güçleşmektedir.

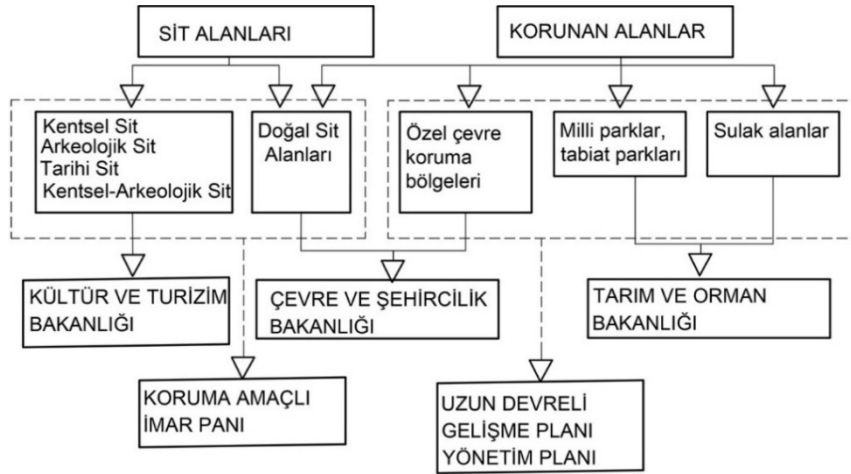
TARTIŞMA

Karma Sit Alanlarında Karşılaşılan Sorunlar

Karma sit alanlarında farklı değerlerin bir arada bulunma durumu değerlerin aynı anda korunması veya koruma önceliğinin belirlenmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Farklı kurumların yetki ve sorumluluğunda olan bu alanların bir arada korunmasında çok sayıda belirsiz konunun varlığı problemlere yol açmaktadır. Bu problemler tanımlamaya yönelik, yetkiye yönelik ve korumaya yönelik problemler olmak üzere 3 ayrı başlıkta incelenebilmekte olmasına rağmen, tümü birbiri ile bağlantılıdır.

Yetki Problemleri

Farklı türde sit alanları ve koruma alanlarında yetki ve yönetimin farklı kurumlara verilmiş olması bu alanlara yönelik çakışma veya birbirini etkileme durumlarında planlama ve uygulama problemlerine yol açmaktadır. Ülkemizde Doğal sit ve özel çevre koruma bölgelerinin tespiti ve bu alanlarda yapılacak işlemler için yetki ve yönetim Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda; tarihi, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının yetki ve yönetimi ise Kültür ve Turizm bakanlığında bulunmaktadır. Bu iki kurum arasında çakışan alanlar kapsamında bir protokol yapılmış olmasına rağmen; çakışan alanların içinde milli parklar, tabiat parkları ve sulak alanların bulunması durumunda bir diğer yetki sahibi olan Tarım ve Orman Bakanlığı'nın da devreye girmesi ile yetki - yönetim karmaşası artarak devam etmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Ülkemizdeki Sit Alanları ve Korunan Alanlarda yetki durumu

Birden fazla sit veya koruma alanının iç içe bulunduğu- çakıştığı durumlarda tüm kurumlar arasında ortak bir protokol olmaması; korumaya yönelik planlama sürecinin kimin yürütücülüğünde- eşgüdümünde yapılacağı hangi kurumdan görüş alınacağı gibi önemli konularda belirsizliğe sebep olmaktadır.

Yetki probleminin bir diğer olumsuz tarafı da korumaya yönelik bütçenin - finansal planlamanın yapımında ortaya çıkmakta, kurumların yetkisinde görünmeyen alanlar kapsamında bütçe belirlemesi mümkün olmamaktadır.

Tablo 5. Çakışan Sit Türleri ve Sorumlu Kurumlar

Çakışan Alanlar		Problem	Sorumlu kurumlar
Arkeolojik sit, Kentsel sit, Tarihi sit, Kentsel arkeolojik sit	Doğal sit	Yetki-yöntem, görev-sorumluluk, denetim-izleme Problemi	Kültür ve Turizm Bakanlığı / Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Arkeolojik sit, Kentsel sit, Tarihi sit, Kentsel arkeolojik sit	Milli Park	Yetki-yöntem, görev-sorumluluk, denetim-izleme Problemi	Kültür ve Turizm Bakanlığı / Tarım ve Orman Bakanlığı
Arkeolojik sit, Kentsel sit, Tarihi sit, Kentsel arkeolojik sit	Özel Çevre Koruma Bölgesi	Yetki-yöntem, görev-sorumluluk, denetim-izleme Problemi	Kültür ve Turizm Bakanlığı / Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Milli park, Sulak Alan	Doğal Sit	Yetki-yöntem, görev-sorumluluk, denetim-izleme Problemi	Tarım ve Orman Bakanlığı / Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
Sulak Alan	Özel Çevre Koruma Bölgesi	Yetki-yöntem, görev-sorumluluk, denetim-izleme Problemi	Tarım ve Orman Bakanlığı / Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Bir diğer yetki problemi de ören yerlerinin Çevre düzenleme planlama ve

uygulamalarında ortaya çıkmaktadır. 5226 (2004) sayılı yasayla 2863 sayılı Kültür ve

Tabiat varlıklarını koruma kanununa alınan ören yeri tanımı incelendiğinde bu tanımın birden fazla farklı özellik gösteren alanı da içerebileceği; dolayısı ile karma sitler kapsamında da ören yeri tanımının geçerli olduğu görülmektedir. Ancak Sit alanları için hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planlarının planlama ve onayı yerel yönetimler tarafından yapılırken, ören yerleri çevre düzenlemeleri ise koruma bölge kurullarının da onayı ile bakanlıkça yapılmaktadır. Bu durum uygulamada yetki yönetim problemleri oluşturmakta korumanın aksamasına sebep olmaktadır (Kamacı, 2014).

5366 (2005) sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'da, sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgelerin korunması ve sürdürülebilir kullanımı hedeflenmektedir. Bu kanuna göre, sit alanlarında bulunan tarihi ve kültürel değerler restore edilerek korunacak, bölgenin gelişimine uygun olarak konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulacak ve tabii afet risklerine karşı önlemler alınacak; böylece bölgenin kimliği korunarak canlanması sağlanacaktır. Ancak mevzuata göre yenileme alanlarında yapılması planlanan projeler belediyeler, belediye meclisleri, il özel idareleri, il genel meclisleri, Cumhurbaşkanlığı ve koruma kurulları onayı aldıktan sonra uygulanabilmekte olup; Yetki alanları birbirinden farklı çok sayıda birimin ortak iş birliği yapacak bir ortamının da bulunmamasından kaynaklı proje onay süreci uzamakta, bu durum tahribata uğrayan

alanlarda yapılacak müdahaleleri geciktirmektedir.

Tanımlama Problemleri

Farklı nitelikteki kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının mekânsal birlikteliği durumunda bu alanlar çakışan alan olarak tanımlanmaktadır. Çakışan alanları oluşturan kültürel ve doğal alanların nitelik ve niceliği değiştiğinde korumaya yönelik planlama uygulama ve denetimin farklı şekilde gelişmesi söz konusudur. Ancak mevzuatta bu çakışan alanlara yönelik herhangi bir tanımlama mevcut olmadığından farklı değerlerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan alanların özellikleri, sorumluluk denetim mekanizması sahipleri, ne şekilde kim tarafından koruma- planlama ve müdahale edileceği de belirsizdir.

Bu problem farklı nitelikteki sit alanlarının bir araya geldiği durumlar kapsamında da mevcut olup; mevzuatta sadece kentsel ve arkeolojik sit alanlarının birlikteliğinden meydana gelen kentsel arkeolojik sit alanlarına yönelik bir tanımlama mevcuttur. 702 sayılı ilke kararında bu tanım "2863 sayılı Kanun kapsamına giren arkeolojik sit alanları ile birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanlar kentsel arkeolojik sit alanları." şeklinde yapılmıştır (702 sayılı ilke kararı, 2005)

Karma sit alanlarına benzer şekilde Ulusal mevzuatımızda kırsal sit tanımı da mevcut değildir. "Kırsal sit alanı" kelime olarak ilk defa GEEAYK'nın 14 Nisan 1979 gün ve A-1609 sayılı kararında "...kentsel ve kırsal

sitlerde geçici dönem yapılaşma koşullarının belirlenmesi için yöresel yapı niteliklerine ait bilgi ve belgelerin Kurula gönderilmesi...” şeklinde geçmektedir (Durukan, 2004’den akt: Eres, Z. 2013). Kırsal alanların tescili günümüzde “Kentsel Sit Alanı” olarak yapılmakla birlikte, kırsal alanlardaki üretim dinamikleri sebebi ile kentsel alanlara yönelik kurgulanan tespit ve tescil süreçleri ile bütünleşik korumaya yönelik planlama ve uygulama süreçlerinde yanlışlıklar/ aksaklıklar meydana gelmektedir. Ayrıca kırsal alanlarda daha yoğun görülen doğal varlıkların da kırsal sitler içinde korunması gerektiğinden; bu durumda da çakışık alanlar meydana gelmekte; karma sitlerdekine benzer tanımlama- planlama – uygulama ve denetleme problemleri ile karşılaşmaktadır.

Koruma Problemleri

Koruma çalışmalarında doğal ve arkeolojik sit alanları için yapılan derecelendirmeler sit alanlarının özelliklerine göre çeşitli kriterler kapsamında yapıldıklarından koruma statüleri, müdahale nitelik ve nicelikleri ile kullanım olanakları bu derecelere bağlı olarak belirlenmektedir. Ancak birden fazla sit alanının bir arada bulunduğu karma sit alanları veya çakışık alanlarda doğal veya arkeolojik sit alanının da bileşenlerden biri olması durumunda; yapılması gereken derecelendirmenin kapsamı değişmekte olup, hangi kriterler bağlamında yapılması gerektiği belirsizdir.

Ayrıca Doğal sit alanlarında I. II. ve III. Derece sit tanımları, bilimsel temele dayanmadığı gerekçesiyle 19.07.2012 tarih ve 28358 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Korunan Alanların Tespit, Tescil Ve Onayına İlişkin

Usul Ve Esaslara Dair Yönetmelik ve bu kapsamda yayınlanan Doğal Sit Alanlarının Değerlendirilmesine İlişkin Teknik Esaslar) yönetmeliği ile yeniden tanımlanmıştır. Bu yönetmelik kapsamında yeni statüler Kesin Korunacak Hassas Alanlar, Nitelikli Doğal Koruma Alanları, Sürdürülebilir Koruma Kontrollü Kullanım Alanları olmak üzere belirlenmiştir. Ancak yönetmelikteki bu düzenleme ile 1. Derece doğal sit özelliği taşıyan alanların nitelikli doğal koruma alanlarına çevrilerek bu alanlara müdahalenin önünün açılması olasılığı bulunmakta olup, endişe verici bir durumu oluşturmaktadır. Benzer bir şekilde 648 sayılı ilke kararlarında arkeolojik sitlere yönelik net ifadelerin yer almamasından dolayı koruma bölge kurulları derece belirlenmesi yaparken üyelerin fikirleri doğrultusunda göreceli kararlar alınabilmektedir (Savrum-Kortanoğlu, 2013). Bu durum arkeolojik sitlerde yapılaşmaya izin alınması için sit derecelerinin değiştirilmesi ya da sit kararının kaldırılmasını kolaylaştıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çakışık alanlar veya karma sit alanları söz konusu olduğunda farklı nitelik ve niceliklere sahip sitlerin tüm kültürel ve doğal değerlerinin korunması mümkün olmayabilmektedir. Ancak mevzuatta bu gibi durumlarda hangi yolla, hangi karar verme mekanizmasının işletilmesi gerektiği, hangi değerlerinin öncelikli olarak korunacağına nasıl karar verileceği belirsizdir.

Sit alanlarında yapılacak çalışmalarda öncelikle alana dair kapsamlı ve disiplinler arası bir araştırmanın yapılması gereklidir (Benli vd., 2018). Tarihi alanlarla ilgili

çalışmaların belgelenmesi ve kolay erişiminin sağlanması koruma sürecinin önemli noktalarındandır. Ülkemizde farklı disiplinlerin çalışmaları ortak bir platformda yer almadığı için tarihi alanlarla ilgili koruma süreci uzamakta, bu durum tarihi alanlara zamanında müdahaleyi engellemektedir.

Bununla birlikte Sit alanlarına yönelik alınan kararlarda üniversiteler, sivil toplum örgütleri, dernekler vb. katkı sunacak kurumlar için ortak bir zemin bulunmayışı katılımcı koruma anlayışını engellemektedir.

SONUÇ

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tam anlamıyla korunmasının sağlanmasında sit alanı ilanı önemli bir yere sahiptir. Sit alanı ilanı ile devlet malı niteliğindeki birçok taşınmazın kamu eliyle korunması sağlanmakta; hukuki bir statü sağlanmaktadır. Bir arada bulunan kültür ve tabiat varlıklarının bütüncül korunması, çok farklı disiplinlerden uzmanlar, bürokratlar, kullanıcılar ve ilişkili diğer kurum ve kuruluşların katılımı ile geniş bir perspektiften yaklaşmayı gerektirmektedir. Farklı nitelikler taşıyan ve geniş alanları kapsayan büyük ölçekli koruma alanları, özellikle koordinasyon ve bütçe bağlamında koruma çalışmalarını güçleştirmektedir. Sit

alanlarında tespit edilen doğal ve kültürel varlıkların niteliklerinin homojenlik gösterdiği durumlarda, bu alanlara yönelik uygun sit tanımlaması yapılabildiğinden sürecin aktörleri, süreç ve uygulamalarda büyük sorunlar ile karşılaşmamakta, sit alanlarının korunması yapılabilmektedir. Fakat farklı sit türlerinin veya korunması gereken alanların bir arada olduğu durumlarda, bu birlikteliklerin tanımı yapılmamış olduğundan, planlama, uygulama ve denetim yetkisi yanı sıra, koruma öncelikleri belirlenmemiş olduğundan eksik veya yanlış müdahale yapılabilmekte, bu durum da geri dönüşü olmayan ciddi problemlere yol açmaktadır. Bu sebeple karma sit alanlarının veya çakışan bu alanların doğru tanımlanması, tanımla birlikte müdahale, koruma ve kullanım koşullarının belirlenmesi gerekmektedir. Ülkemizde bu alanlar ile ilgili yaşanan problemler genel olarak mevzuatta tanımı olmadığından koruma ve kullanma koşulları belirsiz olan bu alanların, aynı zamanda farklı bakanlıkların yetkisinde bulunması sebebi ile yaşanan yetki problemleri ve devamında ortaya çıkan koruma problemleri olarak değerlendirilebilmektedir. Bu problemler ve çözüm önerileri tabloda özetlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Karma Sit Alanlarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Sorun Tespiti	Değerlendirme
Farklı koruma alanlarının farklı Bakanlıklara bağlılığı ile bu alanların çakışması durumunda ortaya çıkan yetki yönetim problemleri	Farklı koruma alanlarının çakışması halinde kurumlar arası ortak hareketi sağlayacak protokollerin hazırlanması
Mevzuatımızda farklı değerlere sahip alanlardan sadece kentsel arkeolojik sit alanı özelinde tanımlama yapılmış, diğer çakışan alanlarla ilgili tanımlama yapılmamış olması	Mevzuatımızda yer almayan diğer karma sit türlerinin ve tabiat varlıklarını da içine alan çakışan alanların tanımlanarak koruma ve kullanım koşullarının belirlenmesi

Doğal sit alanları ve arkeolojik sit alanlarında özelliklerine göre derecelendirme yapılırken bir arada bulunmaları durumunun muğlak kalması	Doğal sit alanlarının ve arkeolojik sit alanlarının birlikteliği durumunda belirlenecek olan karma sit türü için doğru koruma ve kullanım koşullarının belirlenmesi için yeni bir değerlendirme ve derecelendirme sistemi geliştirilmesi
Sit alanlarının çakışması halinde bütün değerlerin aynı anda tam manası ile korunamaması durumunda karar verme kriterlerinin eksikliği	Sit alanlarının çakışması halinde, öncelikli korunacak değere karar verebilmek adına uzman görüşleri ile birlikte tarafsız çalışabilecek bir önemlilik matrisinin tasarlanması; yere özgü çözümler üretilmesi
Doğal ve arkeolojik sitlerde derece değişikliği ile alanlarda yapılaşmanın önünün açılması	Sit alanlarındaki sit derecelerinin belirlendiği veya değişikliğinin söz konusu olduğu durumlarda bilimsel kriterlere göre alanın güncel durumunun tarafsız bir şekilde değerlendirilebilirliğini sağlamak
Mevzuatımızda kırsal sit tanımı yapılmadığı için bu alanlara yönelik kentsel politikaların uygulanması, bu alanlardaki sit alanının çakışması halinde nasıl bir yol izleneceğinin bilinmemesi	Kırsal sit alanının tanımının yapılması, kırsal değerlerin neler olduğu nasıl korunması gerekliliğine dair ilkelerin belirlenmesi; çakışma durumunda bütünlük koruma kriterlerinin uygulanarak kırsal üretimin sürdürülebilirliğinin sağlanması
Sit alanlarına yönelik alınan kararlarda katılımcı koruma anlayışının yeterli düzeyde olmayışı	Sit alanları ile ilgili kararlarda üniversiteler, sivil toplum örgütleri, dernekler ve benzeri katkı sunacak kurumlar için ortak bir zemin ile geniş katımlı bir mekanizma oluşturulması
Karma sit alanlarına yönelik finans planlamasının tekil sitler üzerinden yapılması	Karma sit alanlarının korunmasına yönelik gerekli finansmanın farklı kurumlar bünyesinde belirlenen protokoller - yönetmeliklerle katılım payı bağlamında belirlenmesi
Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sadece kültürel sitlerin (arkeolojik, tarihi, kentsel, kentsel arkeolojik) birlikteliği durumu karma sit olarak kategorize edilmesi, detaylandırılmamış olması	Karma sit içinde tanım ve sınıflandırmaların yapılarak koruma kullanma kriterlerinin buna göre tespit edilmesi
Sit alanlarında yapılan çalışmalara ulaşma zorluğu	Farklı kurum ve kuruluşlar bünyesinde parçalı olarak yapılan koruma çalışmalarında koordinasyon yetkisinin kesinleştirilmesi ile bilgilerin ortak bir platformda toplanması - yayımının sağlanması

Doğal ve kültürel varlıklar bazında oldukça zengin olan ülkemizde, koruma faaliyetlerindeki problemler de bu varlıkların yoğunluğu bağlamında çeşitlenmekte ve şekillenmektedir. Çok farklı nitelik ve niceliğe sahip bu varlıkların bir arada bulunduğu sit ve koruma alanları da farklı özellikleri sebebi ile disiplinler arası farklı koruma yaklaşımlarını gerektirmektedir. Bu bağlamda en büyük problemi, bu alanların özelliklerine göre sınıflandırılmamış/tanımlanmamış olması oluşturmaktadır. Karma sit alanları birden fazla sit alanının; çakışık alanlar ise doğal ve kültürel alanların bir arada bulunduğu alanları tanımlasa da; mevzuatta “karma sit” tanımı bulunmamaktadır. Ana tanımın

haricinde, farklı sit alanlarının birlikteliklerini tanımlayacak alt tanımlar da “kentsel arkeolojik sit alanı” hariç olmak üzere mevcut değildir. Benzer şekilde çakışık alanların, kültürel varlıklarla bir araya geldiklerinde oluşturdukları; farklı yaklaşım gerektiren yeni alanların da adı veya tanımı yapılmamıştır. Tüm bu olmayan isimlerin ve tanımların koruma çalışmalarına en önemli olumsuz katkısı ise, farklı yaklaşım gerektiren tanımlanmayan alanlara koordinasyon yetkisi, planlama, uygulama ve denetim bağlamında aktörler, süreç ve sorumlulukların da tanımlanamıyor olması sebebi ile doğru ve bilimsel koruma çalışmalarının yapılamıyor olmasıdır. Bu sebeple gerekli isimlerin (örneğin: Boğaziçi

tarihi doğal ve kentsel sit alanı, Gökçeada kentsel arkeolojik ve doğal sit alanı gibi) verilerek bu isimlere yönelik tanımlamaların yapılması ve yönetmeliklerle koruma ve kullanmalarına yönelik süreç tanımlanması önem taşımaktadır.

Bu alanların tanımlamalarının yapılmamış olmasının oluşturduğu en önemli problemlerden birini de birden fazla kurumun yetkili olduğu durumlarda koordinasyon, süreç yönetimi ve bütçe gibi konularda hangi kurumun sorumlu olduğunun bilinmiyor oluşu; bu sebeple sürecin doğru işletilememesidir. Çakışan alanlar bağlamında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı arasında bir protokol mevcut olmasına rağmen, Tarım ve Orman Bakanlığının sorumluluğunda olan alanların diğer alanlarla çakışması bağlamında yapılması gereken uygulamalara yönelik bir çalışma mevcut değildir.

Sit alanlarının tanımlarının olmaması durumunun getirdiği problemler, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi tarafından da dile getirilmiştir. 2013 yılında ulusal yasa ve düzenlemelerinin koruma bağlamında yetersiz kaldığı, mevzuatlarda kavram kargaşasının yaşandığını belirterek herkes için kolay anlaşılabilir bir tüzük oluşturmak amacıyla "ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi" yayınlanmıştır. Bu bildirmede mevzuatta yer almayan karma sit ve kırsal sit sınıflandırması yer almış, kırsal sit kavramının tanımı yapılmış; Sit alanlarının koruma ve kullanım koşullarının doğru belirlenebilmesi için tanımlamanın doğru ve

anlaşılır yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Çakışan alanlara yönelik problemlerden birini de, arkeolojik ve /veya doğal sit alanlarının birbiri veya farklı sit alanları ile çakıştığı durumlarda derecelendirmenin neye göre yapılacağı bilinmiyor oluşu oluşturmaktadır. Bu bağlamda yeni bir çalışmanın yapılarak bütünün parçası olan her değer korunmasına yönelik bir değerlendirme yapılması önem taşımaktadır. Bu şekilde bu alanların derecelerinin düşürülmesi ve istenmeyen sonuçların oluşmasının da önüne geçilebilecektir.

Karma sit alanlarının veya çakışan alanların korunmasına yönelik karşılaşılan problemlerden birini de bu sitlerin her birinin kendi içinde özgün ve farklı özellikleri barındırıyor olması sebebi ile genel kural ve süreçlere bağımlı kalınmasının gerekliliğinin yanı sıra sadece bu alanlara özgü koruma ve yönetim planının hazırlanması gerekliliğidir. Dünya miras listesine girmiş olan alanlar için zorunlu olarak yapılan koruma yönetim planlarının, ülkemizde bulunan diğer karma sit alanlarında da yapılması sağlanmalıdır. Böylece alanın süreç içerisinde daha bilimsel ve planlı korunması sağlanarak istenmeyen durumların önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Ahunbay, Z. (2017). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. Yem Yayın.

Amsterdam Bildirgesi. (1975). (M. Odası, Çev.) Mayıs 25, 2020 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf adresinden alındı.

- Benli, G., & Özer, D.G. (2018). Kent kimliğinin tanımlanmasında kültür envanterinin rolü: Bitlis sivil mimarisi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 13, 92-124.
- Çolak, N. İ. (2015). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma hukuku*. On İki Levha Yayıncılık.
- Turgut, S. (2019). Koruma kavramının yasal yönetsel boyutları. (Ed. B. Dikçınar Sel), *Kentsel ve çevresel koruma* (ss. 18-36). Anadolu Üniversitesi.
- Eres Özdoğan, Z. (2013). Türkiye’de geleneksel kırsal mimarinin korunması: tarihsel süreç, yasal boyut. *Kırsaldan kentsel geleneksel yerleşmeler – Nur Akın’a armağan* (ss. 457-469). YEM.
- Erbey, D. (2018). Tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunması ve yönetiminde yeni bir yaklaşım: Çanakkale savaşları Gelibolu tarihi alanı. *Planlama*. 28(3), 281-300.
- Erder C. (1975). *Tarihi çevre bilinci*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Eres, Z., & Yalman, N. (2016). Küreselleşme Sürecinde Arkeolojik Mirasın Korunmasında Küresel Çabalar: Türkiye Örneği. (Ed. Z. Eres), *Mimarlık ve Arkeoloji Koruma Kültürü Üzerine Yazılar* (ss. 79-92). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- ICOMOS. (2013). Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi. Kasım 8, 2020 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr078419200154219260_2.pdf adresinden alındı.
- Kamacı, E. (2014). 2863 sayılı KTVKK’nın uluslararası yasal düzenlemeler bağlamında değerlendirilmesi. *Journal of the faculty of architecture*, 32(2), 1-23.
- Kejanlı, T., Akın, C.T., & Yılmaz, A. (2007). Türkiye’de koruma yasalarının tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(19), 179-196.
- Korunan Alanlarda Yapılacak Planlara Dair Yönetmelik. (2012,23.03). Çevre ve Şahircilik Bakanlığı. Resmi gazete (Sayı:28242). Erişim Adresi: https://webdosya.csb.gov.tr/db/tabiat/editordosya/korunan_alanlarda_yapilacak_planlar_yonetmelik.pdf
- Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Ve Sitlerin Tespiti Ve Tescili Hakkında Yönetmelik. (2012,13.03). Kültür ve Turizm Bakanlığı. Resmi gazete (sayı: 28232) Erişim adresi: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120313-6.htm>
- Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983, 23. 07). Kültür ve Turizm Bakanlığı. Resmi Gazete (Sayı: 18113) Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>
- 658 Nolu İlke Kararı. (Arkeolojik Sitler, Koruma Ve Kullanma Koşulları). (1999, Kasım 5). Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263742/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullanma-kosullari.html>
- 702 Nolu İlke Kararı. (Kentsel Arkeolojik Sit Alanları Koruma ve Kullanma Koşulları). (2005, Haziran, 12). Resmi Gazete (Sayı: 125843) Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263742/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullanma-kosullari.html>
- 728 Nolu İlke Kararı. (Kültür ve tabiat varlıklarını koruma yüksek kurulunun Doğal (Tabii) Sitler, koruma ve kullanma koşulları ile ilgili ilke kararı). (1999, Kasım 5). Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263742/658-nolu-ilke-karari-arkeolojik-sitler-koruma-ve-kullanma-kosullari.html>
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası
- Özaslan, N. (2010). Mimari Koruma Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi. (Ed. N. Özaslan), *Mimari Korumada Güncel Konular* (ss. 1-16). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Protokol (Doğal Sit Alanları ve Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Alanların Arkeolojik, Kentsel, Kentsel-Arkeolojik, Tarihi Sit Alanları ve Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları ile Bunların Koruma Alanları ve Etkileşim-Geçiş Sahasının Bulunduğu Alanlar İle Çakıştığı Yerlerde Uygulanacak Esaslara İlişkin Protokol). 01.10.2012. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/5079,en-son-protokol-metni-2982012.doc?0>
- Savrum-Kortanoğlu, M. (2013). Arkeolojik Sitler ve Derecelendirme Sorunu. In *Colloquium Anatolicum*, 12, 271-290.
- Venedik Tüzüğü. (1964). (C. Erder, Çev.) Mayıs 22, 2020 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf adresinden alındı.
- Vural, Z. B., & Sağıroğlu, Ö. (2021). Sivas Özdoğanlar Evi Restorasyon ve Yeniden İşlevlendirme Önerisi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 24, 54-88.
- <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4881.html> (E.T. 22.04.2023)
- <https://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/pdfViewer/index.xhtml?uId=86077&ioM=Paper&preview=true&isViewe r=true#pagemode=bookmarks> (E.T. 22.04.2023)
- http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMO STR_tr0592931001536912260.pdf (E.T. 22.04.2023)
- <https://korumakurullari.ktb.gov.tr/Eklenti/18352,702-nolu-ilke-kararipdf.pdf?0> (E.T. 22.04.2023)
- <https://ongoren.av.tr/sit-alani-ilani-karari-hukuki-niteligi-ve-sonuclari/> (E.T. 12.04.2021)
- <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44973/turkiye-geneli-sit-alanlari-istatistikleri.html> (E.T. 07.05.2021)
- <https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi> (E.T. 02.02.2022)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Cultural assets constitute the source from which data on past civilizations can be obtained in the most accurate way. Cultural assets contain cultural, social, economic and political data and data about daily life. In this context, cultural assets form the most important bridge that connects the past with the future. Conservation action is the most important factor in the establishment of this bridge. Countries have correctly stored the data for the protection of cultural assets and for any future research; they convey to the future. These assets can create value for all humanity, as they contain data on the existence, life and extinction of not only that society, but also every society that has communicated in the past. Important and unique examples that create value for humanity are inventoried by UNESCO within the scope of the world heritage list and

İNTERNET KAYNAKLARI

- <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4881.html> (E.T. 22.04.2023)
- <https://www.idealonline.com.tr/IdealOnline/pdfViewer/index.xhtml?uId=86077>

supported in many ways, including being a pioneer in financing for conservation. Turkey is a very rich country in terms of cultural and natural values. Our country is included in the UNESCO World Heritage List with a total of 103 heritage sites, 19 permanent and 84 temporary. In our country, the Law on Conservation of Cultural and Natural Assets No. 2863 is the main regulation in the field of protection. International regulations and agreements have been effective in shaping the law. Turkey has also accepted international regulations within the scope of the law and ensured their entry into force, by observing international agreements on the protection of cultural assets. However, having an education-related experience in general, you can experience living in Turkey all over the world. There are deficiencies in the law numbered 2863, especially the articles related to these issues, and in the implementing regulations of this law, and there are points that need to be defined, added, and information clutter removed. One of these points is the mixed site areas where more than one site is intertwined and overlapped, and the inadequacy of the directions for the decisions and practices to be made in these areas. The fact that Turkey has different protected areas requires a good conservation policy. Especially the combination of different protected areas requires special protection policies. The fact that different sites are under the authority of different institutions in Turkey makes it difficult to follow the right conservation policy. All kinds of decision-making authority for natural assets belongs to the Ministry of Environment and Urbanization, while the

decision-making authority of other cultural assets is subordinate to the Ministry of Culture and Tourism; In the case of the coexistence of these areas, it also leads to authority-management problems. In our country, according to the legislation, the head of the area is appointed for the planning, implementation and supervision of the area during the protection process of an area. The President exercises the powers given to him by law and legislation. The personal experiences and opinions of the president can have an impact on the field. The influence of personal ideas in making decisions about conservation methods and conservation can have negative effects on the area to be protected. In this context, the necessity for our national protection legislation to have a more inclusive nature emerges. It is aimed to define the mixed site area, to identify the problems encountered in this area and to offer solutions in response to these problems. **Purpose:** The aim of the study is to examine the Turkish conservation legislation and to identify the deficiencies in planning-implementation, monitoring-supervision, authority-responsibility for the sites. The aim is to address the problems experienced in situations where more than one site (mixed site) coexists and to propose solutions. **Method:** An extensive literature study was conducted, and the definition, detection, registration and intervention methods for the protected areas in our national legislation were examined. Conceptual research has been carried out on the development process of national and international protection, the development process of the concept of sites, especially the definition of mixed sites and the

determination of their problems. The data are presented with graphical explanations.

Results: In the study, it was determined that the definition of mixed sites is not made in Turkey and that the sites are not handled correctly in the context of the values they carry. While conservation decisions should be made according to the characteristics of the area, a general approach has been shown to all protected areas. It has been determined that there is no basis for healthy information sharing in coordination and cooperation of the institutions and individuals who will take part in the conservation and implementation process in mixed sites. **Conclusion:** Suggestions have been made for the definition and classification of mixed sites so that the conservation policy for sites in our country can be more qualified. The problems encountered in these areas (authority, method management, implementation, audit, etc.) were determined and comparative solution proposals were presented by discussing them with graphic expression; Solutions for integrated protection have been proposed